

Asia: VN/1070/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sukupuolen vahvistamisesta sekä siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Kommenttinne liittyen sukupuolen vahvistamisen edellytyksiin (1 §):

Nykyinen laki loukkaa (sukupuolivähemmistöjen) itsemääräämisoikeuden perusteita. Jokaisella on valta määritellä ja edustaa sukupuolta, jonka kokee itselleen oikeaksi. Juridisen sukupuolen vahvistaminen tulee perustua henkilön omaan ilmoitukseen ilman vaatimusta lisääntymiskyvyttömyydestä, lääketieteellisestä arviosta tai psykiatrisesta arviosta. Myös kolmas juridinen sukupuoli on otettava käyttöön, sillä binäärinen mies-nainen jaottelu sulkee ulos heidät, jotka eivät ole miehiä tai naisia. Huomioon tulisi ottaa myös lapsen oikeus omaan kehoon ja sukupuoli-identiteettiin. Valmistelutyön taustaselvityksissä sekä mm. Lapsiasiavaltuutetun, Väestöliiton, Sateenkaariperheiden, Lastensuojelun Keskusliiton ja Mannerheimin lastensuojeluliiton yhteisessä kannanotossa vaatimus täysi-ikäisyydestä on nähty lasten oikeusturvaa ja terveyttä heikentävänä. Lain täytyy nojata asiantuntija-arvioihin, ja näiden mukaan lapsen itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ja lasten hyvinvointi edellyttää täysi-ikäisyyden vaatimuksesta luopumista.

Lisäksi hakemusmenettely, joka vaatii selvitystä siitä, että hakija pysyvästi kokee kuuluvansa vahvistettavaan sukupuoleen, ei tue hakijan oikeutta itsemäärättelyyn. Esityksessä jää myös epäselväksi, mitä selvityksellä tarkoitetaan tässä yhteydessä.

2. Kommenttinne liittyen hakemukseen ja sen käsittelyyn (2 §). Kommentteja pyydetään esimerkiksi siihen, onko sukupuolen vahvistamisen hakemusmenettely esitetyssä muodossaan toimiva ja tarkoituksenmukainen.

Kansainvälisten linjausten mukaan sukupuolen juridista vahvistamista koskeva hakemusmenettely tulee olla nopea, läpinäkyvä ja kaikille saavutettavissa. Hakemusprosessi täytyy toteuttaa tavalla, joka ei loukkaa tai nöyryytä sukupuolen vahvistamista hakevaa henkilöä. Myös tieto hakemusmenettelyn vaiheista pitäisi olla kaikille avointa, niin kuin esityksessä käy ilmi. Vaatimus harkinta-ajasta ei ole linjassa itsemäärättelyoikeusperusteen kanssa. Sukupuolen vahvistaminen juridisesti ilmoitusmenettelyllä ilman harkinta-aikaa vahvistaisi henkilön itsemääräämisoikeutta ja

nopeuttaisi prosessia huomattavasti. Sukupuolen vahvistaminen tulisi olla mahdollista myös alaikäisille.

3. Kommenttinne liittyen sukupuolen vahvistamisen oikeusvaikutuksiin (3 §). Lausunnoissa pyydetään kiinnittämään erityistä huomiota sellaiseen lainsäädäntöön, jossa sukupuolelle annetaan merkitystä ja jota hallituksen esityksessä ei ole tunnustettu. Lisäksi huomiota pyydetään kiinnittämään säännöksen aiheuttamiin muutostarpeisiin lausunnonantajan toiminnassa/hallinnonalalla.

Ehdotetun lain on esimerkiksi arvioitu mahdollisesti edellyttävän muutoksia vankeus- ja tutkintavankeuslakien säännöksiin vankien sijoittamisesta sekä henkilöntarkastuksista ja päihitteettömyyden valvonnasta. Vastaavia säännöksiä on myös laissa poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta. Lain on myös arvioitu edellyttävän muutoksia eräisiin rikoslain säännöksiin.

Jokaisen oikeutta omaan sukupuoleen on kunnioitettava ja vahvistettua sukupuolta on pidettävä henkilön sukupuolena kaikissa tilanteissa. Luonnoksen esitystä, että tästä voisi poiketa henkilön sukupuoleen perustuvien sosiaali- ja terveydenhuoltoa tai lääketieteellistä tutkimusta koskevien säännösten osalta, tulisi korjata. Esityksen tavoite varmistaa, että sukupuolensa vahvistaneilla ihmisillä on pääsy luonnoksessa esiin nostettuihin terveyspalveluihin on kannatettava, mutta tämä tulisi saavuttaa poistamalla sukupuolittunut kieli muusta lainsäädännöstä (esim. synnyttäjän vrs. äiti), eikä luomalla uusia sukupuolikategorioita, kuten "lisääntymisbiologinen sukupuoli", joiden vaikutuksia ei ole kattavasti arvioitu. Tämä edistäisi myös kolmannen sukupuolen käyttöönottoa.

4. Kommenttinne liittyen sukupuolen vahvistamisen oikeusvaikutuksiin ja vanhemmuuteen (4 §)

-

5. Kommenttinne liittyen vanhemmuutta kuvaavaan nimikkeen muuttamiseen (5 §). Erityistä huomiota pyydetään kiinnittämään sellaiseen lainsäädäntöön, jossa vanhemmuutta kuvaavaan nimikkeeseen liitetään oikeusvaikutuksia (vanhemmalle itselleen tai tämän lapselle) ja jota hallituksen esityksessä ei ole tunnustettu. Lausunnoissa pyydetään myös kiinnittämään huomiota niihin muutostarpeisiin, joita vanhemmuutta kuvaavan nimikkeen muuttaminen edellyttää esimerkiksi lausunnonantajan tietojärjestelmissä.

Vanhemmuutta kuvaavat sukupuolitettut termit (äiti, isä, adoptioäiti...) syrjivät muunsukupuolisia henkilöitä ja vaikeuttavat sukupuolensa vahvistaneiden henkilöiden elämää. Lakia tulisi muuttaa niin, että vanhemmuutta kuvaavat termit korvattaisiin sukupuolineutraaleilla termeillä (vanhempi). Sukupuolitettujen termien käyttö on ongelmallista varsinkin kun kyseessä ovat ihmiset, jotka ovat oikeudellisesti korjanneet tai päätyvät myöhemmin korjaamaan sukupuoltaan. Tällöin rekisteriin tallentuu lapsen vanhemmuuteen liittyvä rekisteritieto, joka ei ole vanhemman sukupuolen mukainen. Tällaisen tiedon, käytännössä trans-rekisterin, ylläpito altistaa transtaustaiset vanhemmat ja myös heidän lapsensa syrjinnälle. Huomioon tulisi ottaa myös lapset, joilla on enemmän kuin kaksi vanhempaa ja olisi lapsen etu, että laki myös tunnustaisi nämä.

6. Kommenttinne liittyen ulkomaisen päätöksen tunnustamiseen (6 §):

Naisasialiitto Unioni kannattaa ulkomaisten päätösten tunnustamista.

7. Kommenttinne liittyen lain voimaantuloon ja sen soveltamisen porrastamiseen (8 §):

Suomen nykyinen translaki on vanhentunut ja vaatii pikaista uudistamista. Uusi laki tulisi saada voimaan mahdollisimman nopeasti, koska sillä on konkreettisia ja suuria vaikutuksia

sukupuolivähemmistöjen arkeen. Organisaatioiden järjestelmämuutokset täytyy tehdä mahdollisimman nopeasti.

8. Kommenttinne liittyen esityksen pääasiallisiin vaikutuksiin, ml. selvitykseen joka on laadittu lapsivaikutusarvioinnin tueksi. Lausunnossa pyydetään kiinnittämään huomiota vaikutuksiin, joita lausunnonantaja arvioi esityksestä aiheutuvan toiminnalleen/hallinnonalallaan. Huomiota pyydetään kiinnittämään myös tietojärjestelmiin kohdistuviin muutostarpeisiin sekä muihin tiedonhallintalain 5 §:n 3 momentin kannalta olennaisiin asioihin.

-

9. Muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen:

Naisasialiitto Unioni kiittää mahdollisuudesta lausua tästä tärkeästä lakiuudistuksesta.

Pyykkönen Milla
Naisasialiitto Unioni ry